

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ «ЮРИДИЧНИЙ ІНСТИТУТ»

**МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ
ТА ГУМАНІТАРНІ ПИТАННЯ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ДЕРЖАВНОГО ТА ЕКОНОМІЧНОГО
СУВЕРЕНІТЕТУ
В УМОВАХ РЕГІОНАЛЬНИХ
ТА ГЛОБАЛЬНИХ КОНФЛІКТІВ**

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
(5 листопада 2022 року)

Рекомендовано до друку Вченою радою навчально-наукового інституту
«Юридичний інститут Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана» (протокол №5 від 19.12.2022 р.)

Організаційний комітет:

Кузьменко О.В. — доктор юридичних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України, завідувач кафедри публічного та міжнародного права навчально-наукового інституту «Юридичний інститут Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана»;

Шульженко Ф.П. — доктор політичних наук, професор, Заслужений працівник освіти України, завідувач кафедри теоретичної юриспруденції навчально-наукового інституту «Юридичний інститут Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана»;

Чорна В.Г. — доктор юридичних наук, професор, професор кафедри публічного та міжнародного права навчально-наукового інституту «Юридичний інститут Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана»;

Богдан Б.В. — кандидат юридичних наук, доцент кафедри публічного та міжнародного права навчально-наукового інституту «Юридичний інститут Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана».

Міжнародно-правові та гуманітарні питання забезпечення державного та економічного суверенітету в умовах регіональних та глобальних конфліктів: Збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції (5 листопада 2022 року) / Ред. кол.: Кузьменко О.В., Шульженко Ф.П., Чорна В.Г. — К.: Видавничий центр «Кафедра», 2022. — 263 с.

ISBN 978-966-2711-52-3

© Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, 2022

ЗМІСТ

ВІТАЛЬНЕ СЛОВО	7
НАПРЯМОК 1. ІСТОРІЯ ТА ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА, ФІЛОСОФІЯ ПРАВА	
Шульженко Ф.П. Політико-правове свавілля в міжнародних відносинах: філософсько-правовий концепт	9
Власенко В.В. Ядерне розбростя України як один з чинників зовнішньої загрози: історико-правові питання	12
Гайдунін О.О. Міжнародне гуманітарне право та право міжнародної безпеки як цілісний правовий комплекс: теоретичні питання інституалізації	15
Ієрусалімова І.О. Юридичні гарантії захисту прав внутрішньо переміщених осіб в період війни	19
Кожура Л.О. Правові засади здійснення волонтерської діяльності в період дії воєнного стану в Україні	23
Кравченко М.Г. Людиноцентризм як ідейна основа правозастосування: досвід України та країн-членів ЄС	27
Пікуля Т.О. Оборонно-промисловий комплекс як складова економічного суверенітету та гарантія безпеки для України	30
Риндюк В.І. Державний суверенітет у сучасному міжнародному праві: проблеми правового забезпечення	33
Талдонова К.Г. Правовий аналіз «заморожених конфліктів»: проблема забезпечення державного суверенітету	36
Шаркова І.М. Англійське адміралтейське право в системі міжнародно-правових засобів регулювання транскордонних морських торгових перевезень в умовах загрози продовольчої кризи: теоретичні засади та досвід для України	40
НАПРЯМОК 2. КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО, МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО	
Науменко О.М. Політико-управлінська еліта як гарант забезпечення державного суверенітету	45
Рижук Ю.М. Правове забезпечення конституційного права на житло внутрішньо переміщених осіб в умовах правового режиму воєнного стану	48
Рудь Ю.М. Конституційні права людини в умовах воєнного стану	52
НАПРЯМОК 3. МІЖНАРОДНЕ ПУБЛІЧНЕ ТА ПРИВАТНЕ ПРАВО	
Богдан Б.В. Міжнародні організації як суб'єкти надання міжнародної допомоги внутрішньо переміщеним особам в умовах воєнного стану	55
Бондаренко С.І. Вплив рішень Європейського суду з прав людини на формування національного права європейських держав	58
Bulakh Oleksandr Autonomie der europäischen union in fragen der sicherheit und verteidigung	61
Галіахметов І. А. Правове регулювання діяльності у сфері забезпечення енергетичної ефективності будівель відповідно до практики ЄС	64

Голубева В.О. Спільний транзит, як елемент спрощення і гармонізації митних процедур	67
Гусар О.А. Форми міжнародного захисту для громадян України в контексті війни в Україні	72
Замрига А.В. Міжнародне законодавство як механізм притягнення до відповідальності російської федерації за військову агресію проти України	75
Зима В.М. Міжнародно-правові механізми відшкодування збитків потерпілим у наслідок російської військової агресії	79
Маценко М.В. Міжнародно-правові засади заборони використання ядерної зброї в умовах військової агресії російської федерації проти України	83
Меметова А.Н. Післявоєнна відбудова української державності	85
Павко Я.А. Кліматична безпека в умовах війни рф проти України: міжнародно-правові аспекти	88
Ратушний С.М. Санкції в сучасному механізмі розв'язання міжнародних конфліктів	92
Цятковська А. М. Твіттер дипломатія у війні в Україні	95
Чорна В.Г. Теоретичне визначення дефініції «міжнародна допомога» та практична її реалізація в Україні в умовах воєнного стану	98
Шереметьєва О.Ю. Санкції в міжнародному економічному праві та міжнародних економічних відносинах	101
НАПРЯМОК 4. ЕКОЛОГІЧНЕ, ЗЕМЕЛЬНЕ, АГРАРНЕ ПРАВО	
Гришко О.М. Забезпечення екологічної безпеки в умовах правового режиму воєнного стану в Україні: міжнародно-правові питання	105
НАПРЯМОК 5. ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС	
Омельченко А.В. Надання адміністративних послуг як вид публічного адміністрування	107
Богданець А.В. Особливості стягнення аліментів в умовах воєнного стану	109
Важженчук С.Я. До питання класифікації цивільно-правових договорів	113
Ліщук О.С. Особливості забезпечення захисту прав акціонерів при рейдерському захопленні: проблеми цивільно-правового регулювання	116
Макаренко А.В. Правове регулювання гуманітарної логістики: теоретико-практичний аспект	120
Рибачковський К.Е. Щодо визначення правових наслідків припинення акціонерних товариств	122
НАПРЯМОК 6. АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС, ФІНАНСОВЕ, ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО	
Кузьменко О.В. Правові колізії щодо отримання тимчасового захисту в країнах ЄС вимушено переміщених українців, що постраждали від російської воєнної агресії	127

Volkova Yuliia. Separate issues of administrative justice reform on Ukraine's path to the european union	131
Дмитренко Е.С., Ільченко М.Г. Проблеми правового регулювання операцій з віртуальними активами та їх вплив на забезпечення фінансової безпеки держави	134
Задерейко С.Ю. Зарубіжний досвід правового регулювання волонтерської діяльності	138
Печирюренко О.Ю. Актуальні питання правового забезпечення валютних відносин в Україні в умовах воєнного стану	141
Павловська Н.В. Щодо елементів складу адміністративного правопорушення (делікту)	145
Риженко Т.М. Суб'єкти адміністративно-правових відносин у сфері трансплантації анатомічних матеріалів людині	147
Онищенко М.С. Забезпечення прав військовополонених в умовах війни: національне та міжнародне законодавство	151
Сагайдак Ю.В. Перспективи адміністративно-правового регулювання правового статусу внутрішньо переміщених осіб в Україні в умовах російської воєнної агресії з урахуванням німецького досвіду	154
Титикало Р.С. Роль та значення органів місцевого самоврядування в наданні допомоги внутрішньо переміщеним особам в умовах воєнного стану	157
Цвіркун Ю. І. Щодо обмеження доступу до публічної інформації в судах в умовах воєнного стану та відповідність таких обмежень міжнародним стандартам у сфері дотримання прав людини	160
Уложенко В.М. Правові аспекти реалізації права на вищу освіту в Україні в умовах воєнного стану	163
Федорченко Р.А. Мораторії, як одна із проблем невиконання судових рішень в Україні	167
Фуке Н.А. Правові засади забезпечення стабільності системи гарантування вкладів фізичних осіб в Україні в умовах воєнного стану	169
Шевченко Л.В. Сутність інформаційної війни та її вплив на національну безпеку України	173
Захарчук Р.А. Значення діяльності волонтера під час воєнного стану ..	178
Холодков А.В. Проблемні питання адміністративно-правового захисту осіб з інвалідністю внаслідок війни	179
Волченко М.В. Поняття та загальна характеристика складу адміністративних правопорушень в сфері тваринного світу	180
НАПРЯМОК 7. КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО, КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО	
Беспаль О.Л. Домашнє насильство в Україні: стара проблема в нових умовах війни	186
Дараган Я.О. Колабораціонізм	189
Луценко Ю.В. Протидія злочинності в умовах воєнного стану: окремі проблеми теорії та практики	193

Манешок Ю.М. Політико-правова реформа в Україні як об'єктивна реальність у зміцненні держави	196
Міхневич Л.В., Чугасьська А.В. Захист конституційних прав осіб, засуджених до довічного позбавлення волі	199
Рощина І.О. Ефективність кримінального права у профілактиці злочинів в умовах воєнного стану	202
НАПРЯМОК 8. КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС, КРИМІНАЛІСТИКА	
Середа Ю.М. Повищення прокурора у кримінальному провадженні в умовах воєнного стану	206
НАПРЯМОК 9. ПОЛІТИКА ІЗ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОГО СУВЕРЕНІТЕТУ: ГЕОПОЛІТИЧНІ ТА ТЕХНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ	
Бульбенюк С.С. Політика історичної пам'яті як напрям зміцнення державного суверенітету	209
Головнина О.Г., Іванова Н.Ю. Оцінка розвитку людського капіталу в умовах політико-економічних викликів	212
Гурицька М.С., Рихлік В.А. Громадянське суспільство як чинник збереження державного суверенітету	216
Довганьк Н.М. Мораль та правила ведення війни	221
Зайцева З. І. Державний суверенітет у цивілізаційному дискурсі	223
Мерзлюк А.О. Забезпечення захисту суверенітету України у контексті російської агресії	226
Ніколаєва Т.М. Політико-правовий аспект глорифікації російсько-української війни	229
Островський С.О. Роль військ зв'язку та кібербезпеки Збройних Сил України у російсько-українській війні	232
Піддубний С.А. Роль громадського сектору в здійсненні державної політики з охорони здоров'я в умовах російської агресії проти України (лютий-вересень 2022 р.)	236
Погорелова І.С. Шляхи протидії міжнародному тероризму у сучасних реаліях	239
Ніколаєва Т.М., Топчий О.С. Будапештський меморандум - спроба ретроспективного аналізу	243
Чубур Н.В. Державний суверенітет в умовах глобалізації: політичний аспект проблеми	246
Штейн Ю. Д. Особливості розв'язання спорів за участю України міжнародним комерційним арбітражем Стокгольмської торгової палати	250
Приступа А.А. Міжнародно-правові особливості забезпечення двосторонніх угод про повітряні сполучення 20-30-х рр. ХХ ст.	252
Чудненко В.О. Вплив військових дій на навколишнє природне середовище	257
Хасраєві Омід Зерар Поняття та види військових операцій	260

ВІТАЛЬНЕ СЛОВО

директорки юридичного інституту, докторки юридичних наук, професорки Людмили Кожури до учасників конференції

Шановні учасники конференції!

Рада вітати вас і щиро дякую за те, що долучилися до участі в роботі науково-практичної конференції в надзвичайно відповідальний для нашої держави час, коли Україна виборює своє суверенне право подальшої демократичної трансформації з метою повноправного членства в міжнародно-правових структурах, в членах-державих яких гарантуються і забезпечуються людськентричні принципи свободи, рівності і справедливості. Держав, основними функціями яких є забезпечення миру, регіональної і глобальної безпеки, економічної стабільності і прогресу, політичної та економічної демократії, верховенства права і правового закону, участь громадян в управлінні суспільними справами і вирішенні питань місцевого врядування.

Надана нам природою, нормативно закріплена в міжнародно-правових актах і підписаному законодавстві свобода вибору форми держави, її устрою і можливість обирати свій шлях розвитку, а також право вибору долучення до тих чи інших міжнародних організацій заперечується свавільною поведінкою держави, яка багато століть незаконно підпорядковувала Україну.

Виродюж восьми років Україна веде, за влучним висловом Гуго Гроція, "справедливу війну", надає збройну відповідь агресору на правопорушення, яке ним здійснюється задля загарбання територій, незаконного заволодіння матеріальними цінностями, знищення носія ідеї свободи - народу України, руйнує об'єкти життєзабезпечення, порушує низку конвенційних вимог, які забороняють порушувати право людини на безпечне навколишнє середовище для її проживання, створює гуманітарну катастрофу.

Головною метою Російської Федерації є позбавлення України суверенітету - однієї з основних ознак державності, на якому, як наголошував видатний конституціоналіст, академік Всеукраїнської академії наук Микола Паїєвський, ґрунтується розуміння правових відносин державної влади. Суверенітет відіграє надзвичайно важливу роль у цивілізаційному процесі і завжди був імперативом у виборюванні права нації і народів на самовизначення, а також підставою набуття державами правосуб'єктності в міжнародних відносинах як рівного серед рівних.

Напередодні війни про необхідність термінового удосконалення міжнародно-правових механізмів щодо вжиття колективних заходів для попередження та усунення загрози миру і придушення актів агресії відповідно до вимог ч.1 ст. 1 Статуту ООН, висловлені Президентом України Володимиром Зеленським у вересні минулого року на пленарному засіданні ООН, а також 19 лютого 2022 року На Мюнхенській безпековій конференції, не отримали практичного втілення у зв'язку з небажанням держав-огоїстів.

Водночас, Відокремлений підрозділ Міжнародної Федерації Нандісар в Україні надає міжнародну фінансову допомогу таким суб'єктам: особи з інвалідністю (Чернівецька область) – 1 500 осіб; пенсіонери з пенсією менше ніж 3000 грн – 1 500 осіб. У Мінсоцполітики наголосили, що для уникнення дублювання виплат, після передачі списків на виплату міжнародні організації проводять додаткову перевірку [5]. У Мінсоцполітики зазначили, що станом на 5 жовтня до списків на отримання виплат включили 2 941 184 осіб.

Програма від ЮНІСЕФ «Спільно» передбачає, що сім'ї (незалежно від наявності реєстрації як внутрішньо переміщеної особи) можуть отримати тримісячну грошову підтримку в розмірі 2 220 грн на особу (але не більше 5 осіб в сім'ї), у разі якщо вони: мають троє і більше дітей до 18 років, з яких принаймні одна дитина не досягла двох років; мають двоє і більше дітей до 18 років, з яких принаймні одна дитина з інвалідністю. Прийомні батьки/батьки-вихователі також можуть подати заявку на отримання допомоги. Для отримання коштів, необхідно зареєструватися на сайті register.unicef.org. Про прийняте рішення повідомляють за допомогою SMS-повідомлення. Якщо рішення буде позитивним, виплата надійде протягом чотирьох тижнів з моменту подання заявки [6].

Всесвітня продовольча програма ООН також надає грошову допомогу для переселенців, які тимчасово проживають у Рівненській та Вінницьких областях. Розмір допомоги становить 2 220 грн на одну особу, а максимальний обсяг допомоги на одну сім'ю становить 6 600 грн (в кількості 3-х осіб у домогосподарстві). Грошова допомога нараховується автоматично усім громадянам, які зареєстровані як внутрішньо переміщені особи; подали документи на отримання допомоги на проживання внутрішньо переміщених осіб. Звертатися за отриманням допомоги до будь-якого виконавчого органу особисто – не потрібно. Виплати здійснюються через будь-який банк, що підтримує платіжну систему Western Union [6].

Міжнародна організація з міграції розробила програму багатотисячної грошової допомоги, яка полягає в наданні внутрішньо переміщеним особам грошової виплати в розмірі 2 200 грн на особу. Наразі проект реалізується в Закарпатській та Вінницькій областях. Невдовзі планується розширення також на Чернівецьку, Івано-Франківську та Львівську області. Для отримання допомоги людина має зареєструватися як внутрішньо переміщена особа в органах соціального захисту населення територіальної громади або ЦНАП. Пріоритет надається ватітним жінкам; самотнім батькам, які виховують дітей; сім'ям з двома дітьми і більше; домогосподарствам, де є особи з інвалідністю; людям похилого віку (65+ років). У разі, якщо людина під визначені критерії вразливості, кошти будуть переказані через відділення АТ «Укрпошта» протягом двох тижнів після заповнення даних [6].

Таким чином, можна зробити висновок, що міжнародна допомога – це дієвий засіб допомоги при вирішенні питань соціального, гуманітарного, фінансового, продовольчого характеру з метою надання всебічної підтримки суб'єктам отримувачам від міжнародних донорів.

Список використаної літератури:

1. Ведкий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. К. ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2001. 1440 с.
2. Андреев В. С. Право социального обеспечения в СССР: Учебник. М.: Юрид. л-ра., 1980. 312 с.
3. Гуцин И. В. Советское право социального обеспечения: вопросы теории. Мн.: Наука и техника, 1982. 176 с.
4. Андрійів В. М. Значення трудового стажу в призначенні допомоги. Проблеми права: науково – практичний збірник. Вип. 1. Чернівці: Юрист, 1997. С. 116-124.
5. Допомога для ВПО: Мінсоцполітики передано міжнародним організаціям черговий список заяв на виплати. URL: <https://zn.ua/ukr/UKRAINE/dopomoha-dlja-vpo-minsotspolitiki-peredano-mizhnarodnim-orhanizatsijam-spisok-zajav-na-viplati.html>.
6. Роз'яснення щодо надання грошової допомоги внутрішньо переміщеним особам від міжнародних організацій. URL: https://www.ombudsman.gov.ua/news_details/rozyasnennya-shchodo-nadannya-groshovoyi-dopomogi-vnutrishno-peremishchenim-osobam-vid-mizhnarodnih-organizacij.

ШЕРЕМЕТЬСВА О.Ю.,
кандидат юридичних наук, доцент

САНКЦІЇ В МІЖНАРОДНОМУ ЕКОНОМІЧНОМУ ПРАВІ ТА МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИНАХ

Останнім часом в міжнародних відносинах загалом, та міжнародних економічних відносинах, зокрема, знайшли широке використання санкції, як інструмент впливу на зовнішню і внутрішню політику та економіку окремих країн. Санкції застосовуються країною або групою країн з метою досягнення для них бажаного результату. Таким результатом може бути примус країни до вчинення певних дій або відмова від таких дій, відшкодування шкоди, повернення до статусу кво тощо. Протягом майже усієї історії людства застосовувалися ті чи інші санкції однією країною щодо іншої, але, особливо у другій половині XX століття та у XXI столітті, використання найпотужнішими країнами світу для досягнення своїх цілей санкційного інструментарію, отримало небувалого розмаху.

Санкції, як певний інструмент впливу на поведінку суб'єкта, необхідно розглядати у тісному взаємозв'язку із міжнародно-правовою відповідальністю. Відповідно більшість науковців в якості суб'єктів міжнародного права, і міжнародного економічного права, як його складової, розглядають держави, народи, що реалізують право на самовизначення (борються за незалежність), державоподібні утворення та міжнародні міжурядові організації. Ці суб'єкти

володіють міжнародною право- та дієздатністю, можуть нести міжнародно-правову відповідальність. Виходячи з цього, в міжнародному економічному праві саме до цих суб'єктів можуть бути застосовані санкції. При цьому, треба зазначити, що в окремих випадках санкції можуть застосовуватися державою до іноземних юридичних та фізичних осіб, котрі вчинили проти неї протиправні діяння, і які є поза межами правової системи конкретної країни, і до яких вона не може застосувати своє внутрішнє законодавство. Проте, нещодавно в Україні були застосовані санкції до українських юридичних та фізичних осіб. Але цей випадок, на нашу думку, скоріше є нетиповим, бо згідно усталеної практики, санкції до національних юридичних та фізичних осіб практично не застосовуються, оскільки вони в разі вчинення протиправних діянь, несуть відповідальність відповідно до національного законодавства, зазвичай у судовому порядку.

Відповідальність у міжнародному праві відіграє важливу роль у забезпеченні стабільного функціонування міжнародної системи [1, с. 326]. Аналогічно можна зазначити, що відповідальність у міжнародному економічному праві сприяє стабільному функціонуванню міжнародної економічної системи. Поняття міжнародно-правової відповідальності характеризується такими ознаками: настає за вчинення міжнародного правопорушення; реалізується на основі норм міжнародного права; пов'язана з певними негативними наслідками для правопорушника; спрямована на зміцнення міжнародного правопорядку [1, с. 326].

Отже, міжнародно-правова відповідальність стосується наслідків вчиненого державами та іншими суб'єктами міжнародного права міжнародно-правового delікту [2, с. 436]. А передумовою відповідальності держав є насамперед порушення міжнародно-правового обов'язку [2, с. 437]. Відповідальність держави-порушниці міжнародно-правового зобов'язання та/або норм міжнародного права реалізується у визначених видах та формах. І санкції є формою нематеріального виду відповідальності. Санкції, які застосовуються державами в міжнародних відносинах, найчастіше стосуються саме міжнародних економічних відносин, прямо чи опосередковано впливаючи на них. Більш того, наслідком застосування санкцій в міжнародних економічних відносинах є ті чи інші матеріальні втрати, як держав, що застосовують санкції, так і тих, кому вони адресовані. Таким чином, хоча санкції і відносяться до нематеріального виду відповідальності, але у подальшому вони матимуть здебільшого економічні і матеріальні наслідки для обох сторін, вплинуть на їхні міжнародні економічні відносини.

Під санкціями розуміють індивідуальні або колективні правомірні примусові заходи, вжиті проти держави-порушниці, з метою припинення її неправомірного поведіння або покарання за таке поведіння [1, с. 335]. При цьому, розрізняють індивідуальні та колективні санкції. Колективні санкції згідно ст. 39 Статуту ООН можуть використовуватися тільки на підставі рішення Ради Безпеки ООН щодо держав, чії дії становлять загрозу миру або порушення миру. У ст. 41 Статуту ООН зазначено, що колективні санкції

можуть включати повне або часткове переривання економічних відносин, переривання транспортних та інших засобів зв'язку, розрив дипломатичних відносин. Якщо перелічених у ст. 41 Статуту ООН заходів виявиться недостатньо для тиску на державу-порушницю, то відповідно до ст. 42 Статуту ООН, Рада Безпеки ООН може ухвалити рішення щодо санкцій з використанням збройної сили для підтримки або відновлення міжнародного миру й безпеки [3, с. 402]. Виходячи з цього, можна погодитися з думкою деяких науковців, що завдяки універсальному характеру Організації Об'єднаних Націй є відповідною структурою для запровадження таких заходів і контролю за їх дотриманням [1, с. 336]. Інакше кажучи, колективні санкції будуть правомірні (легітимні), лише, якщо вони прийняті Радою Безпеки ООН. На нашу думку, ці положення Статуту ООН відповідають встановленому міжнародному правопорядку і сприяють тому, що санкції будуть запроваджені державами не на власний розсуд, довільно, виходячи з їхніх власних інтересів, цілей та потреб.

Можна констатувати, що у міжнародному економічному праві юридична природа та правові засади використання санкцій досліджено недостатньо. Так, деякі науковці обмежуються загальною характеристикою правового забезпечення зобов'язань і засобів розв'язання міжнародних економічних спорів [4]. І.І. Дахно зазначає, що сторони міжнародних економічних договорів мусять діяти так, щоб укладені ними договори виконувалися самостійно. До того ж, розділ VI Статуту ООН передбачає мирні засоби розв'язання всіх спорів між державами. А це стосується і спорів на терені економіки [4, с. 104]. Інші науковці, такі як В.Ф. Опришко, розглядають публічно-правові міжнародні економічні спори та способи їх розв'язання [5]. Зокрема, однією із особливостей міжнародного економічного права, як і міжнародного права в цілому, є відсутність міжнародних інститутів, які б забезпечували у примусовому порядку виконання його норм. Тому головна роль у цій справі належить самим державам, які діють самостійно, індивідуально або об'єднуються у відповідні міжнародні організації. Усі суб'єкти міжнародних економічних відносин повинні виконувати вимоги міжнародного права та міжнародного економічного права, а також ті конкретні зобов'язання, що випливають із відповідних договорів. Будь-які порушення норм, що діють у цій сфері, невиконання або неналежне виконання своїх міжнародних зобов'язань є правопорушенням, тобто міжнародним delіктом [5, с. 442-443].

Важливе значення для правового регулювання застосування санкцій у міжнародних економічних відносинах має не тільки Статут ООН, норми якого носять обов'язковий характер, але і Хартія економічних прав та обов'язків держав 1974 р., положення якої відповідають Статуту ООН у цьому контексті та певним чином доповнюють його. Не дивлячись на те, що норми Хартії носять рекомендаційний характер, вони закріплюють дуже важливі положення. А саме зазначено, що жодна держава не може здійснити щодо іншої держави або загрожувати їй вжиттям економічних, політичних або будь-

яких заходів примусового характеру, спрямованих на утиснення її суверенних прав або отримання будь-якої вигоди [6]. Отже, використання санкцій у міжнародних економічних відносинах, відповідно до цього міжнародного документа, також не може здійснюватися державами довільно задля досягнення власних інтересів, цілей і потреб.

Також в міжнародному економічному праві важливу роль щодо питання про можливість застосування санкцій у міжнародних торгових відносинах відіграють положення Угоди про заснування Світової організації торгівлі від 15.04.1994 р. [7] та ст. 21 та ст. 22 Домовленості про правила та процедури вирішення спорів від 15.04.1994 р. [8].

Підводячи підсумок зазначимо, що санкції, як форма міжнародно-правової відповідальності, є досить дієвим інструментом впливу на державу-порушницю норм міжнародного економічного права та/або міжнародних економічних зобов'язань. Крім того, створений відповідний міжнародно-правовий механізм застосування санкцій. Проте, використання санкцій потужними державами або їхніми групами довільно, з метою забезпечення власних інтересів, цілей та потреб, поза межами існуючого міжнародно-правового механізму та встановленого міжнародного правопорядку, створює дисбаланс у функціонуванні міжнародної економічної системи. Так, довільне використання санкцій без рішення Ради Безпеки ООН може призвести до негативних явищ у світовій економіці, а також завдати економічної шкоди не тільки державі проти якої вони вводяться, але і державі або державам, які їх вводять. Тому, використання такого ефективного інструменту як санкції для забезпечення дотримання міжнародного та міжнародного економічного права, міжнародного економічного правопорядку, має відповідати чітко визначеним у міжнародному праві та у міжнародному економічному праві нормам.

Список використаної літератури:

1. Тимченко Л. Д. Міжнародне право : підручник К. : Знання, 2012. 631 с.
2. Гердеген Матіас. Міжнародне право. [Пер. з німецької]. К. : «К.І.С.», 2011. 516 с.
3. Международное публичное право : Сборник документов. Том 1. М. : Издательство БЕК, 1996. 570 с.
4. Дахно І. І. Міжнародне економічне право : курс лекцій. К. : МАУП, 2000. 160 с.
5. Опришко В. Ф. Міжнародне економічне право і процес : моногр. К. : Парламентське вид-во, 2014. 518 с.
6. Хартія економічних прав та обов'язків держав : ООН. Резолюція ГА ООН № 3281 (XXIX) від 12.12.1974. URL: <https://www.un.org>. (дата звернення: 25.10.2022).
7. Угода про заснування Світової організації торгівлі від 15.04.1994. *Офіційний вісник України*. 2010. № 48. Ст. 1601.
8. Домовленість про правила та процедури вирішення спорів від 15.04.1994. *Офіційний вісник України*. 2010. № 84. Ст. 2989.

НАПРЯМОК 4. ЕКОЛОГІЧНЕ, ЗЕМЕЛЬНЕ, АГРАРНЕ ПРАВО

ГРИШКО О.М.,

професор кафедри теоретичної юриспруденції
ЮІ КНЕУ імені Вадима Гетьмана,
кандидат юридичних наук, доцент

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ: МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ ПИТАННЯ

У науковій літературі поняття «безпека» характеризує стан, коли кому- або чому-небудь ніщо не загрожує [1, с. 70] та визначає захищеність від небезпеки. І. Корж, досліджуючи визначення поняття «безпека», вважає, що останнє в соціальному розумінні означає збалансований стан функціонування соціальної системи (людини, держави, світового співтовариства), за якого людина своїми діями спроможна своєчасно виявити та мінімізувати негативний вплив наявних та потенційних загроз або уникнути їх, своєю чергою, надає їй можливість зберігати систему своїх цінностей і забезпечувати подальший їх розвиток. Це трактування базується на наступних концептуальних підходах: відсутність загроз системі; захищеність системи від наявних та ймовірних загроз; загрози існують завжди, вони негативно впливають на систему, проте вжиті заходи мінімізують їх негативний вплив, що надає змогу системі функціонувати і розвиватися [2, с. 71-72]. Водночас поняття «безпека» залежить від контексту та його визначення у відповідному словосполученні, яке його уточнює та конкретизує. У чинному законодавстві України поняття «безпека» визначається у словосполученнях внутрішньополітичної, воєнної, екологічної, економічної, інформаційної, національної, ядерної тощо.

У контексті нашого дослідження заслуговує на увагу питання забезпечення екологічної безпеки в Україні. Оскільки, відповідно до індексу екологічної ефективності (ENVIRONMENTALPERFORMANCEINDEX) Україна займає 60 місце серед інших держав [3].

У ст.50 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» екологічна безпека визначається, як стан навколишнього природного середовища, при якому забезпечується попередження погіршення екологічної обстановки та виникнення небезпеки для здоров'я людей. Забезпечення екологічної безпеки є одним із обов'язків держави, що гарантується громадянам України здійсненням системи взаємопов'язаних державно-правових, економічних, організаційних, технічних, міжнародно-правових та інших заходів. Проте, відповідно до індексу екологічної ефективності в оціюванні України, найгіршими показниками є: якість атмосферного повітря, умови для збереження біорізноманіття, стан екосистемних послуг, санітарія та управління відходами тощо. Серед проблем у сфері охорони навколишнього природного середовища залишаються